

# DE GESCHIEDENIS VAN DE JODENVERVOLGING



*Ingang van Auschwitz*

**HAVO/VWO 3**

## 1. HET JODENDOM

De haat tegen Joden is geen uitvinding van de Nazi's. Het bestaat al eeuwenlang. Met 'bestaat' wil ik tot uitdrukking brengen, dat dit nog lang niet verdwenen is en steeds weer de kop op steekt.

Waar komt dit antisemitisme, een andere naam voor Jodenhaat vandaan?

Om dit te weten te komen moeten we eerst wat achtergrond informatie hebben over de Joden.

Daarbij stellen we de volgende vragen:

Wie is Jood?

Wat zijn de kenmerken van hun godsdienst?

Waarom wonen Joden verspreid over de hele aarde?

### Wie is Jood?

Het is niet zo eenvoudig te bepalen wie Jood is. Immers de Joden zijn het daar zelf lang niet over eens. Voor de een is het genoeg als je aanhanger bent van de Joodse godsdienst, voor de ander indien de moeder van Joodse afkomst is, sommigen zien het voldoende als een van de ouders Jood is of door aanhanger van hun godsdienst te worden.

Jood zijn heeft dus totaal niets te maken met rassen. Er bestaat geen Joods ras. Ook niet alle inwoners van de staat Israël zijn Jood.

### Joden en hun godsdienst

De Joodse godsdienst is de oudste monotheïstisch godsdienst. Zowel het christendom als de islam hebben hun wortels in de Joodse godsdienst. Grote delen uit bijbel en koran zijn vrijwel hetzelfde als de oudste Joodse heilige geschriften.

### De Joodse boeken

Hier zie je de *Thora*, dat zijn de eerste 5 boeken van de *Tenach*. Hierin staat de geschiedenis van de Joden tot aan

Mozes. De *Tenach* is het grote geheel. Het komt groten-deels overeen met het Oude Testament. Daarnaast hebben

ze ook nog de *Talmoed*, vooral een verzameling voorschriften over hoe je moet leven.

De *thora* zoals je op de afbeelding ziet is geschreven op

rollen en wordt voorgelezen in de synagoge ook wel de *sjoel* genaamd. Een synagoge is een plaats waar Joden

bijeenkomen om god te eren, een soort kerk dus. De voorganger in een synagoge noemen we een *rabbi* of rabbijn.



## Kenmerken Joodse godsdienst.

1. Het geloof in een god, dus monotheïsme.
2. Vele voorschriften over hoe je moet leven, vooral veel voedselvoorschriften. Geen varkensvlees, de bereiding van het voedsel moet ook volgens bepaalde regels gebeuren, het moet *kosjer* zijn.
3. De rustdag, *sabbat*, beginnend op vrijdagavond doorlopend naar de zaterdag, verboden te werken.
4. Het geloof in de *Messias*, de verlosser, de zoon van God, die ooit zal komen.
5. Volgens de Joodse godsdienst heeft god het land Israël aan de Joden toegewezen.
6. De Joden hebben een groot aantal eigen godsdienstige feestdagen, waaronder *Pesach*, soms te vertalen als Pasen, maar niet te verwarren met het christelijke Paasfeest, *Jom Kippoer* of grote verzoendag, loofhuttenfeest.

In de Joodse godsdienst is men bepaald niet eensgezind. De opvattingen lopen net als in andere godsdiensten nogal uiteen. Er zijn orthodoxe Joden, die heel strikt zijn in de leer, maar ook liberale Joden, die het niet zo nauw nemen met de regels en daartussenin zit van alles en nog een beetje.

De taal van de Joodse godsdienst is het Hebreeuws, tegenwoordig de taal van het land Israël. , ook wel Ivriet genoemd.



Orthodoxe Joden

### Opdracht 1

- a. Wat is antisemitisme?
- b. Welke mensen worden gezien als Joden?
- c. Wat is het belangrijkste kenmerk van de Joodse godsdienst?
- d. Welke godsdiensten vinden hun wortels in de Joodse godsdienst?
- e. Welke overeenkomsten zijn er tussen de Joodse godsdienst enerzijds en het christendom en de islam anderzijds?
- f. Wat is het belangrijkste verschil tussen deze drie godsdiensten?

## 2. DE DIASPORA: DE VERSREIDING VAN DE JODEN OVER DE WERELD

Oorspronkelijk komen de Joden uit Israel, waar nu de staat Israel ongeveer ligt. Judea was een deel daarvan. De naam Joden is ervan afgeleid. Andere benamingen, die je voor dit gebied tegenkomt zijn Kanaän en Palestina. De Joden hebben in het verleden zelden alleen de macht gehad in dat gebied. Er waren altijd wel medebewoners. Vaak werden ze ook overheerst door andere volken of werden ze weggevoerd uit hun gebied naar een ander land, zoals Babylon in Mesopotamie of Egypte. Het was zelden een zelfstandige staat. Na verschillende opstanden tegen de Romeinse overheersing werden de Joden gedwongen buiten Israel gaan wonen. Zo kwamen in alle windstreken van het Romeinse Rijk Joden te wonen en na het Romeinse Rijk in heel Europa en later wereldwijd.



*Links het antieke Israel en rechts het huidige Israel*

Meestal verdwijnen volkeren, die zo verspreid zijn geleidelijk van de aardbodem. Ze gaan op in andere volkeren, passen zich aan, nemen de taal en gewoontes over van de meerderheid. Er zijn vele Nederlanders in de loop der eeuwen elders gaan wonen en je merkt in niets meer dat ze ooit uit Nederland kwamen.



Waarom de bleven de Joden dan wel vasthouden aan hun eigen identiteit? Dat komt door de koppeling aan de godsdienst, hun eigen feestdagen en leefgewoonten, voorgeschreven door de regels.

Zo vormden Joden overal een minderheid in de gebieden waar ze leefden tussen andere meerderheden met andere leefgewoonten. Ze vermengden zich maar mondjesmaat met de rest van de bevolking.

### *Opdracht 2*

- a. Wat wordt bedoeld met 'de Joodse diaspora'?
- b. Wat was de oorzaak van deze diaspora?



*Joden in Nederland, een voorbeeld van de diaspora*

### 3. DE ZONDEBOKFUNCTIE

Minderheden met andere leefgewoonten hebben het vaak moeilijk. Meestal als er problemen zijn in de samenleving, zoals een slecht draaiende economie of dreiging van oorlog. De opvallende minderheid krijgt dan vaak de schuld van die problemen. De meerderheid zoekt niet graag de schuld bij zichzelf, maar die ander heeft het gedaan. We noemen dat **de zondebokfunctie**. Wil je voorbeelden, dan krijg je ze. De Zwarten in Amerika, de Aboriginals in Australië, de Turken en Marokkanen in Nederland en nu weer de Polen, de Chinezen in Indonesië, de Armenen in Turkije en zo nog een hele waslijst.

#### 3.1 Joden en het christendom

Joden waren al sinds de Middeleeuwen de klos. Dus dat is al een heel lange traditie. De Middeleeuwen was de tijd, dat het christendom de algemene godsdienst werd in Europa. De Middeleeuwer was zeer godsdienstig. Het leven na de dood werd belangrijker gevonden dan het leven op aarde. De kerk speelde een centrale rol in het leven van de mens. In dit christelijke Europa ontwikkelde zich een afkeer tegen de Joodse minderheid, die zo anders waren.

Door de christenen werden de Joden tot kettters verklaard en ketter zijn was geen pretje in die tijd. Ze werden ervan beschuldigd de moordenaars van Christus te zijn en die schuld trof de Joodse gemeenschap als geheel en dat nog wel na vele eeuwen. Ze werden beschouwd als afstammelingen van de duivel.

Als je zo'n slechte naam hebt, zo als apart gezien wordt, dan slaat bij het minste of geringste de vlam in de pan. Dan vinden er moordpartijen plaats zoals tijdens de eerste kruistocht op veel plaatsen in Europa gebeurde.

Daar bleef het niet bij. Joden werden steeds meer uit de maatschappij geweerd. Het ene verbod na het andere. Een paar voorbeelden.

1. Het verbod op grondbezit en dan te bedenken dat de meeste mensen in die tijd leefden van de landbouw.
2. Het verbod om lid te worden van de gilden, zodat de meeste ambachten voor hen uitgesloten werden, behalve die niet zo hoog in aanzien stonden.
3. Het verplicht dragen van kledingskenmerken. Een Jodenhoed, een rode of gele lap in hun kleding.
4. Het verbod om in overheidsdienst als ambtenaar te werken.
5. De verplichting om in speciale wijken bij elkaar te wonen, gescheiden van de rest van de bevolking. Daardoor ontstaan er overal Joodse ghetto's.



*1<sup>e</sup> ghetto uit de geschiedenis is het Joodse ghetto in Venetië.*

Joden konden wel in de geldhandel terecht. Dat was niet zo'n aantrekkelijk beroep voor christenen. Het was door de kerk verboden rente te vragen voor geleend geld. Voor Joden was dit niet verboden. Christenen mochten wel geld lenen bij Joden, maar niet bij christenen. Zo kwamen Joden vaak in de geldhandel, de bankierswereld, terecht. Dit leverde hen de beschuldiging op woekerrete te vragen. Woekerrete is een buitensporige hoeveelheid rente. Dit leidde weer tot het fabeltje, dat alle Joden stinkend rijk waren. Een verhaaltje wat nog steeds opduikt. Je hoefde maar je ogen open te doen om te zien hoeveel arme sloebers er onder de Joden waren. .

In de 15<sup>e</sup> eeuw werd Europa getroffen door een enorme pestepedemie. De bevolking van talloze steden werd gehalveerd. De angst was gigantisch. Weer zoekt men een zondebok. Waar komt die ziekte vandaan. Al snel krijgen de Joden de schuld van de verspreiding van die ziekte. Men ziet er een Joods complot in om op deze wijze de christenen te treffen en op die manier de macht te grijpen. Dit terwijl Joden net zo hard getroffen werden door die ziekte als elk ander mens. Vele oorlogen, revoluties en nederlagen werden op zo aan de Joden toegeschreven.



*De pest in Europa*

In de tijd van de Verlichting en de Franse revolutie leek het even wat beter te gaan met de positie van de Joden. Immers zij preekten de gelijkheid van de mens, dus ook voor Joden moesten gelijke rechten gelden, maar het was slechts van korte duur. De volgende eeuwen hadden nogal wat onaangename verrassingen voor de Joden in petto.



### Opdracht 3

- a. *Wat wordt bedoeld met 'zondebokfunctie'?*
- b. *Waarom werden Joden vaak als zondebok gezien?*
- c. *Schrijf twee voorbeelden op van christelijk antisemitisme.*
- d. *Schrijf twee voorbeelden op van economisch antisemitisme.*
- e. *Beschrijf de situatie van de Joden tijdens de Franse Revolutie. Leg je antwoord uit.*

### 3.2 Joden, nationalisme en racisme

De 19<sup>e</sup> eeuw was de eeuw van toenemend nationalisme. Hierdoor kreeg het antisemitisme een nieuwe nationalistische variant, naast de christelijke en economische.

Nationalisme ging vaak samen met het zich beter voelen, superieur zijn aan andere volken.

Het Joodse volk werd beschouwd als een minderwaardig ras, dat onverbeterlijk was. Joden konden geen goede vaderlanders zijn, want zij voelden zich immers verbonden met alle Joden in de hele wereld, meer dan aan het land waarin ze leefden. Zij konden net zo goed landverraders zijn.

Spraakmakend hierin was de zogenaamde Dreyfus-saffaire in Frankrijk rond 1900. Hij was een officier in het Franse leger en werd beschuldigd geheime documenten doorgespeeld te hebben aan de Duitsers, dus was hij een verrader. Deze beschuldiging klopte van geen kanten, in feite zo bleek later had iemand anders dat gedaan. Dreyfuss was echter een Jood en daarom geloofden velen, dat hij het wel gedaan moest hebben. Dit leidde weer tot een golf van antisemitisme in de Franse pers en opinie. Dreyfus werd op grond van valse verklaringen tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld.



*Dreyfus-affaire in Frankrijk*



Hoewel pogroms geen uitvinding zijn van de 19<sup>e</sup> eeuw en al sinds de middeleeuwen voorkwamen in Europa zien we vooral in Oost Europa en dan speciaal in Rusland tijdens deze periode een vergroot aantal van deze massale jachtpartijen op Joden, gepaard gaande met moorden en verwoesting van Joodse eigendommen en synagogen. De Joden woonden daar vaak in getto's en spraken hun eigen taal, het jiddisch. De achtergrond was vaak een combinatie van slecht draaiende economie, aanwakkeren van nationalistische gevoelens en een overheid onder leiding van de Tsaren, die eigen falen probeerde af te schuiven op de minderheid. Zij waren schuldig en niet de staat. Het kan toch niet aan de Tsaar en zijn ministers liggen, dan maar de Joden als zondebok.

In hetzelfde Rusland werden in die tijd ook de Protocollen van de wijzen van Sion ontwikkeld. Een in elkaar geedraaid, deels vervalst, deels gefantaseerd document, dat zou moeten aantonen, dat er een Joods complot was om de wereldheerschappij in handen te krijgen.

Ook in de 19<sup>e</sup> eeuw zien we het opkomen van allerlei racistische theorieën. Deze werden bedacht om aan te tonen dat het blanke ras superieur was aan andere rassen. Het is niet zo verwonderlijk, dat op basis van de al eeuwenlang bestaande jodenhaat deze groep door dit soort schrijvers, zogenaamde wetenschapsbeoefenaren, tot het laagste van het laagste op de rassenranglijst werd bestempeld. Nog lager dan de mens, eerder vergelijkbaar met dieren, zoals varkens, het *Judensau*.

#### Opdracht 4

- Schrijf twee kenmerken op van nationalistisch antisemitisme.
- Wat is het belangrijkste verschil tussen nationalistisch antisemitisme enerzijds en christelijk antisemitisme en economisch antisemitisme anderzijds?
- Leg de begrippen pogrom, getto en jiddisch uit.



*Judensau*

De druk op de Joden werd ook vergroot. om zich te assimileren, dus zich aan te passen aan de overheersende samenleving. Immers volgens de nationalistische opvattingen moest het volk een geheel zijn. Een afwijkende cultuur werd niet geaccepteerd en moest uit de samenleving verbannen worden.

Doordat in grote delen van Europa veel Joden het zwaar hadden, met de nek werden aangekeken, vervolgd werden, ontwikkelde zich in Joodse kring een eigen vorm van nationalisme. Dat leidde tot het Zionisme. De grondlegger was Theodor Herzl, die met het plan kwam om een eigen Joodse staat te stichten. Het lag voor de hand dat voor de plaats voor die staat Israël naar Palestina werd gekeken, toen een onderdeel van het Ottomaanse Rijk. Steeds meer Joden trokken uit Europa weg naar de plaats waar ze hoopten een nieuwe staat te stichten.

#### *Opdracht 5*

- a. Leg de begrippen assimilatie en Zionisme uit.*

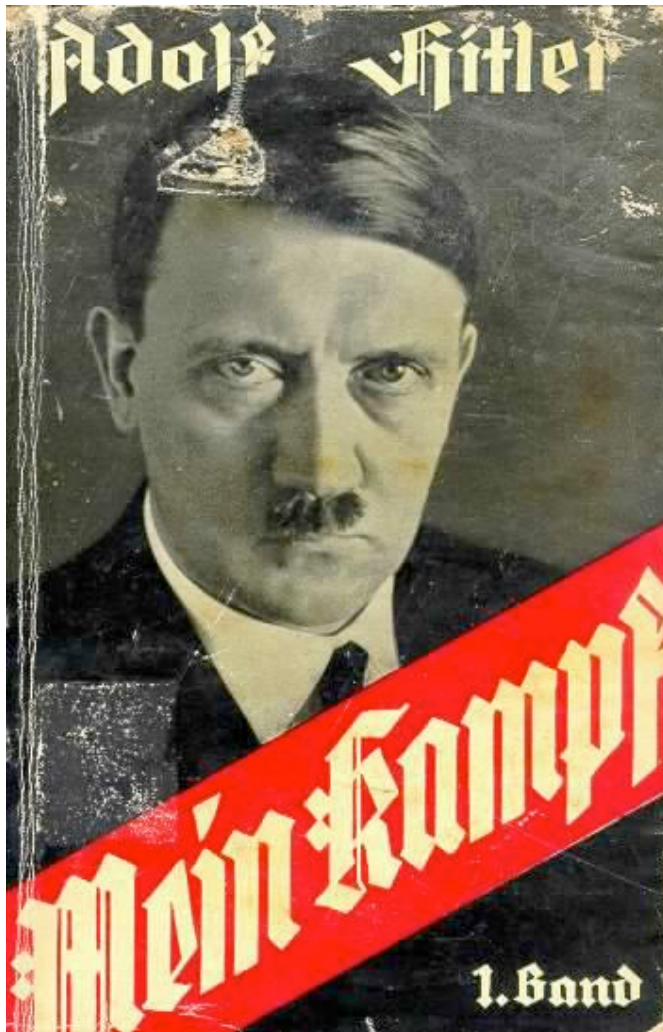
#### 4. HET ANTISEMITISME ONDER DE NAZI'S

Het is dus niet verwonderlijk dat de jongeman Hitler in aanraking kwam met antisemitisme, zeker niet in laatste plaats toen hij naar Wenen trok op zoek naar geluk. Dat hoopte hij te vinden in een loopbaan als succesvol schilder. Alles mislukte, zijn droom viel in duigen. De mislukking daar kwam al snel in aanraking met het in Wenen volop aanwezig zijnde antisemitisme.

Tijdens de wereldoorlog was de inmiddels naar Duitsland verhuisde en zich Duitser voelende Hitler actief in het het leger aan het westelijk front in Frankrijk. Na de oorlog voelden hij zich net als veel militairen teleurgesteld over de afloop. Hij had een hekel aan de Weimarrepubliek, de Vrede van Versailles en dat was natuurlijk allemaal de schuld van de Joden.

In zijn boek *Mein Kampf*, 1923, beschreef hij al zijn theorieën over de superioriteit van het Aarische ras (Duitse of Germaanse ras), de ellende van rasvermenging, zijn enorme hekel aan de Joden en zei hij al dat die beter vande aardbodem konden verdwijnen.

Toen hij in 1933 aan de macht kwam, voorspelde dat weinig goeds voor de Joden.



*Mein Kampf = Mijn strijd*

Hoe gebruikte Hitler de Joden als zondebok in zijn ideeën?



## 4.1 Joden en de Nazi's

Nu Hitler Rijkskanselier was, werd de positie van de SA alleen maar sterker. Bij hun wrede optredens tegen hun vijanden, zoals communisten en sociaaldemocraten werden zeker de Joden niet vergeten.

Hitler begon al snel stapsgewijs maatregelen te nemen tegen de Joden.

### **Stap 1**      *Isolatie*

De eerste echte daad tegen de Joden was de oproep van 1 april 1933 alle winkels en bedrijven van Joden te boycotten. Kort daarop mochten Joden niet meer als ambtenaar voor de overheid werken. Bij de boekverbrandingen van begin mei belandden alle boeken van Joodse schrijvers op de verschillende brandstapels. De toon was gezet. Vele Joden begonnen Duitsland te verlaten.



“Duitsers, verdedig je.  
Koop niet bij Joden”

## **Stap 2 De Neurenbergerwetten**

In 1935 werden de **Neurenbergerwetten** aangenomen. Joden werd het Duitse staatsburgerschap ontnomen. Het werd Ariers verboden met Joden te trouwen of seksuele omgang met hen te hebben.

### **Artikel 4**

- (1) Een jood kan geen Rijksburger zijn. Hij heeft geen stemrecht en kan geen openbaar ambt bekleden.
- (2) Joodse ambtenaren worden met ingang van 31 december 1935 op non-actief gesteld. In het geval dat deze ambtenaren in de wereldoorlog frontdienst hebben verricht in dienst van het Duitse Rijk of zijn bondgenoten, zullen zij als pensioen het volledige laatst genoten salaris op basis waarvan hun pensioen zou berekend zijn, ontvangen tot ze de ouderdomsgrens bereiken. Ze zullen echter niet in aanmerking komen voor promotie op grond van dienstjaren. Bij het bereiken van de ouderdomsgrens zal hun pensioen opnieuw worden berekend, op basis van het laatst genoten salaris dat als berekeningsgrondslag voor hun pensioen zou dienen.
- (3) Deze bepalingen hebben geen betrekking op religieuze organisaties.
- (4) Het dienstverband van leraren aan officiële joodse scholen blijft ongewijzigd, tot de nieuwe verordeningen betreffende de joodse scholen zijn uitgevaardigd.

*Artikel 4 van de Neurenbergerwetten*

## **Stap 3 Pogroms, razzia's en ander geweld**

### **De Kristallnacht 9 november 1938.**

Na de moord op Een Duitse diplomaat in Parijs door een Jood trekt er een golf van geweld door Duitsland, waarin vele synagogen inde fik gestoken worden. Duizenden Joodse winkels worden vernield, 30.000 Joden opgepakt worden en naar concentratiekampen gestuurd, Enkele honderden Joden worden deze nacht vermoord. De daders hebben niets te vrezen.



*Synagoge na de Kristallnacht*

Was dit spontane woede?

Nee, in het geheel niet. Alles was voorbereid van bovenaf. SA en SS traden op in burgerkleding en niet in uniform om het te doen lijken op spontane volkswoede. Het was het begin vande Arisering van de maatschappij. Joden moesten zoveel mogelijk uitgesloten worden uit de samenleving.

De Joden moesten een boete van 1 miljard mark betalen voor de ontstane schade. Dat kwam bovendien goed uit of beter paste binnen de plannen om de Joden op te laten draaien voor het tekort op de Duitse begroting, die fors was opgelopen door de uitgaven op militair gebied.

Het was het begin van de uitsluiting van de Joden uit de economie. Ze raakten hun winkels en bedrijven kwijt.

Joden werden steeds meer uitgesloten uit het openbare leven. Verboden op bezoek van theater, concerten, tentoonstellingen, zwembaden, scholen. Zo min mogelijk menging met de Arische bevolking.

Vele Joden vertrokken uit Duitsland. Velen bleven. Waarom?

1. Het was niet makkelijk het land waar je geboren en getogen was te verlaten. Je geloofde of wilde geloven, dat het niet zo slecht zou aflopen als in Mein Kampf voorspeld was.
2. Wie rijk was kon wel een weg vinden, maar raakte wel het grootste deel van zijn bezit kwijt.
3. Arme mensen hadden weinig kans het land te verlaten en ergens anders een nieuw bestaan op te bouwen.
4. Vele landen stonden niet te trappelen om Joodse asielzoekers op te nemen. Zeker niet omdat er nog veel werklozen waren als gevolg van de economische crisis van de jaren 30. Kijk maar eens hoeveel mensen er tegenwoordig nog in onze welvarende maatschappij asielzoekers met de nek aan kijken.



Affiche van de antisemitische film 'der Ewige Jude' door de Nazi's gemaakt in 1940



#### **Stap 4 Systematische vernietiging**

Je kunt zeggen dat toen de wereldoorlog 1 september 1939 begon, dit ongeveer het eindpunt was van het 'Joden wegpesten' en het startsein tot de vernietiging van de Joden. Het besluit was nog niet genomen, maar de voorbereidingen werden langzamerhand genomen. Toen Polen veroverd was, werden Joden al snel bijeengedreven in getto's, die totaal afgesloten waren van de stad. In november 1940 werden alle Joden van de stad Warschau en omgeving verplicht naar het daar opgerichte getto te verhuizen. Bijna 500.000 mensen woonden daar op 2,4 % van het stadsoppervlak. Binnen enkele weken werd dit deel van de stad volledig afgegrensd door een muur. Op een veel te kleine ruimte opeengepakt, een tekort aan voedsel, werk en allerlei voorzieningen braken daar al vrij snel allerlei ziektes uit. Duizenden kwamen om door ziekte, honger en kou. Hetzelfde gebeurde in tal van andere Poolse steden. De Joden waren daarvoor al beroofd van hun winkeltjes, bedrijven en vermogen. Dezelfde verboden als in Duitsland werden ook hier ingevoerd. Bovendien werden Joden nu gedwongen de gele Jodenster zichtbaar op hun kleding te dragen. Zie afbeelding.



Na de inval in de Sovjet Unie juni 1941 verergerde de zaak voor de Joden snel. Hier zien we voor het eerst op grote schaal het optreden van de doodseskaders van de SS. Dit waren de **Einsatzgruppen**. Binnen deze groepen had men ook weer **sonderkommandos**. Deze laatste waren er voor het echt smerige werk. Deze Einsatzgruppen trokken achter het gewone leger, de Wehrmacht, aan en begonnen dan hun moordpartijen op intellectuelen, communistische leiders, verzetslieden en vooral ook Joden en zigeuners. Deze werden opgeroepen zich te melden voor werkkampen. Deze lagen meestal op een afgelegen plaats. De Joden werden vervoerd met vrachtwagens en vervolgens beroofd van hun bezit. Nadat zij zich onder dwang uitkleed hadden, werden zij neergemaaid door machinegeweren aan de rand van een kuil. Zo werden bij Kiev binnen 2 dagen 30.000 Joden omgebracht en in het ravijn gestort; het drama van Babi Yar.

De SS onder leiding van Himmler en met medewerking van Heydrich en Eichmann begonnen toen plannen te ontwikkelen om de Joden op een meer georganiseerde en efficiënte wijze te vernietigen. De vernietiging als industrieel bedrijf. Zo werden in Polen een aantal kampen ingericht speciaal voor de vernietiging van Joden, zigeuners en homo's

## Wannsee-conferentie

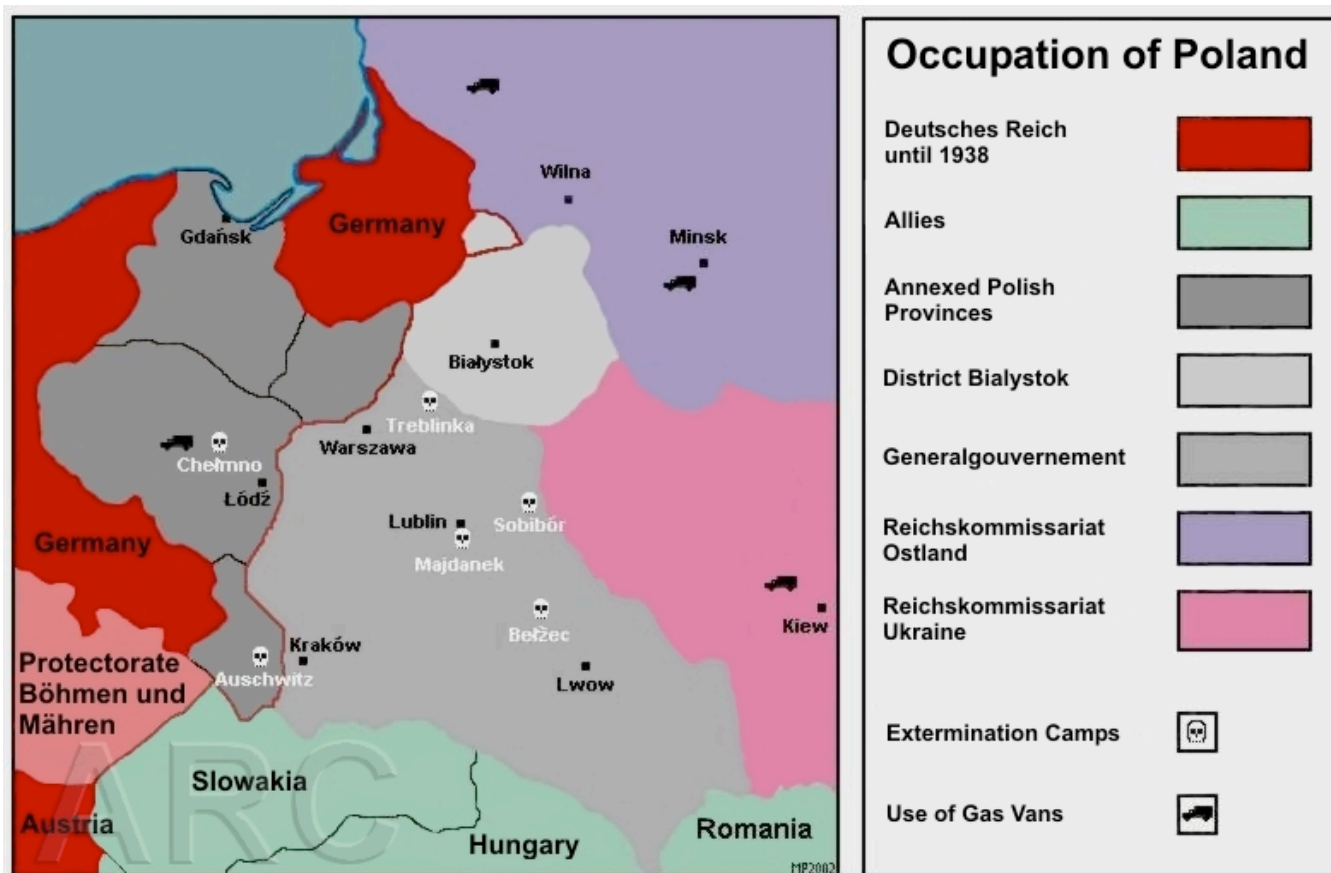
Het uiteindelijke besluit werd genomen op de Wannsee-conferentie, januari 1942. Hier bij Berlijn waren belangrijke Nazileiders bijeen en namen daar het besluit tot systematische vernietiging in de zogenaamde vernietigingskampen. Europa zou van west naar oost zo snel mogelijk 'judenfrij' gemaakt worden. De conferentie stond onder leiding van de SS'ers Heydrich en Eichmann.



*Leider van de S.S. en de Gestapo, Heinrich Himmler en Reinhard Heydrich*

## De vernietigingskampen

Men gebruikte niet het woord vernietigen of uitroeien, maar evacueren. Alle vernietigingskampen werden in Polen geplaatst. De plaatsen werden uitgekozen op aanwezigheid van gunstige spoorlijnen voor de aanvoer van de slachtoffers en het liefst een beetje afgelegen, want pottenkijkers kon men niet gebruiken. In het begin experimenteerden ze vooral met koolmonoxide uit de uitlaten van vrachtauto's. Later werd er gebruik gemaakt van gaskamers, waarin men het Zyklon B gas gebruikte. De lijken werden verbrand in grote crematoria.



**Een overzicht van de vernietigingskampen in Polen.**

De Joden werden eerst verzameld in doorgangskampen, zoals Westerbork in Drenthe. Daar was het wachten op de treinen, die vertrokken naar het oosten. Er werd nooit gezegd wat de bestemming was en ook niet precies waarom de Joden op reis gingen. Men wekte de indruk alsof het om werkkampen zou gaan. De treinreis was een ware hel. Mensen werden in goederenwagens gestouwd. Er was geen toilet, geen eten en slechts een kleine hoeveelheid drinkwater. Zieken, ouderen en jonge kinderen overleefden deze reis, die vanuit Westerbork twee tot drie dagen duurden, vaak niet.

Op de plaats van bestemming aangekomen werden de slachtoffers geselecteerd door Duitse artsen. Kinderen, ouderen en zieken gingen rechtstreeks naar de gaskamers, die voorgesteld werden als douches. Wie gezond was en sterk ging naar het werkkamp voor dwangarbeid. De Joden mochten zich daar daadwerkelijk doodwerken. Het was niet de bedoeling dat zij uiteindelijk zouden overleven. Ook zigeuners en homo's werden in grote aantallen naar de vernietigingskampen vervoerd.

Pas op: er is een verschil tussen een concentratiekamp en een vernietigingskamp. Vernietigingskampen waren gericht om zoveel mogelijk te doden. Concentratiekampen waren vooral gericht op onmenselijke dwangarbeid voor allerlei soorten tegenstanders van de Nazi's

Was het lot van de Joden bekend?



Hoewel de Duitsers alles deden om de zaak geheim te houden, lekte er toch wel wat uit. Velen wisten dat het lot van de Joden er slecht uitzag. Ook de geallieerden waren van diverse kanten gewaarschuwd. Deden zij er iets aan? Nee, ze waren te druk bezig met het verdrijven van de Duitsers of konden nauwelijks geloven dat het zo erg was. Pas na afloop zag men de werkelijkheid.

#### *Opdracht 6*

- a. Schrijf de vier stappen op van de Jodenvervolging en schrijf kort op wat deze stappen in de praktijk inhielden.*
- b. Schrijf de wezenlijke verschillen op tussen deze vier stappen*
- c. Waarvan is de film 'Der Ewige Jude' een voorbeeld?*
- d. Wat zijn 'Einsatzgruppen' en 'sonderkommandos'?*
- e. Beschrijf kort de reden en het resultaat van de 'Wannsee-conferentie.*
- f. Beschrijf stapsgewijs de reis van een Nederlandse Jood van Amsterdam naar Auschwitz.*
- g. Schrijf de vernietigingskampen op.*
- h. Waarom lagen deze vernietigingskampen allemaal in Polen?*
- i. Hoeveel Nederlandse Joden zijn er in de Tweede Wereldoorlog omgekomen?*
- j. Hoeveel Europese Joden zijn er in de Tweede Wereldoorlog omgekomen?*

## 5. NASLEEP VAN DE HOLOCAUST

Vele overlevenden van de Holocaust voelden zich na de oorlog niet meer veilig in Europa en vertrokken naar Palestina, waar al vele Joden woonden. In 1948 riepen de Joodse inwoners van Palestina de staat Israel uit. Dit betekende het begin van spanningen en oorlogen tussen Israel, Palestijnen en Arabische buurlanden, die tot de dag van vandaag voortduren.

Na de oorlog wisten vele Duitse oorlogsmisdadigers te ontsnappen. Velen vluchtten naar Zuid-Amerika. Zij bouwden daar een nieuw bestaan op onder een valse naam. De bekendste vluchtelingen waren Adolf Eichmann, één van de architecten van de Holocaust, en dokter Josef Mengele, een kamparts die Joodse gevangenen gebruikte voor zogenaamde medische experimenten.

De jood Simon Wiesenthal begon vanuit zijn documentatiecentrum in Wenen na de oorlog een zoektocht naar oorlogsmisdadigers. In 1960 ontdekte Wiesenthal dat Eichmann onder een andere naam in de Argentijnse hoofdstad Buenos Aires woonde

De Israëliëse geheime dienst, de Mossad, ontvoerde Eichmann en wist hem per vliegtuig naar Israel te brengen. Na een proces werd Eichmann in 1962 opgehangen.



*Adolf Eichmann voor de rechtbank in Israel*

